

סימן י

טומאה בחיבורין בכלים

389	מבוא
390	פרק א: מחלוקת הראשונים
	בתוספתא ע"פ הגרסה שלפנינו נאמר שכלי הנוגע בזב דינו באותה שעה כאב הטומאה, ודעת הר"ש שזה מדרבנן 390 ◊ הרמב"ם בהלכותיו השמיט דין זה ולדעתו הכלי אינו אלא ראשון 390 ◊ דעתו בפירוש המשנה 392
392	פרק ב: בירור המקורות
	כמה משניות בזבים מוכיחות שכלי הנוגע בזב הוא ראשון אפילו בשעת חיבורו לזב 392 ◊ במשנה בכלים על אודות המיזרן נחלקו הר"ש והרמב"ם לשיטתם 394 ◊ קשיים בפירוש הר"ש למשנה זו 396 ◊ כמו כן נחלקו לשיטתם בדין המטלית 398 ◊ גם בעניינה פירוש הר"ש מעורר קושי 399
400	סיכום ומסקנות
	המשניות מיושבות ביתר פשטות כדעת הרמב"ם וכך נקטו האחרונים וכן הלכה 400

סימן י טומאה בחיבורין בכלים

מבוא

פרק א: מחלוקת הראשונים

פרק ב: בירור המקורות

סיכום ומסקנות

מבוא

נאמר בתורה בטומאות רבות שהנטמא "יכבס בגדיו", דהיינו שהאדם הנטמא אף מטמא כלים כל עוד הוא מחובר לטומאה. וכן שנינו בזבים פ"ה מ"א: "כלל אמר רבי יהושע: כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלים ומשקין להיות תחלה והידים להיות שניות, ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו, מטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידים להיות שניות ואינו מטמא בגדים".

לגבי כלים הנוגעים בטומאה שנינו שאף בשעת חיבורם אליה אינם נחשבים כאב לטמא כלים. כך נאמר באהלות פ"א מ"ה: "אדם ובגדים מיטמאים בזב. חומר באדם מבגדים, ובבגדים מבאדם, שהאדם הנוגע בזב מטמא בגדים, ואין בגדים הנוגעים בזב מטמאין בגדים...". (ובספרא (מצורע, פרשת זבים, פרשתא ב,א) למדו זאת מ"ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו - אדם נוגע במשכב מטמא בגדים, ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים".

יש לדון האם כלים אלו נעשים כאב עכ"פ לעניין אוכלין שייגעו בהם בזמן חיבורם לטומאה, ואוכלין אלו נעשים ראשון לטומאה, או שמא הכלים אינם כאב כלל, והאוכל הנוגע בהם באותה שעה אינו אלא שני לטומאה.

פרק א: מחלוקת הראשונים

א. שיטת הר"ש: כלי מחובר נעשה אב לאוכלין

בתוספתא בזבים פ"ה ה"ג נאמר: "כלים הנוגעים בזב ובזבה בנדה ויולדות ובמצורע במשכב ובמושב מטמאין שניים ופוסלין אחד, פירש – מטמא אחד ופוסל אחד". "מטמאין שניים ופוסלין אחד" פירושו שהכלים בשעה זו דינם כאב הטומאה, היוצר שרשרת של ראשון ושני ושלישי לטומאה. הר"ש (זבים פ"ה מ"א) הביא את התוספתא, ולמד ממנה שכלי הנוגע בזב או אף במשכבו נעשה בשעת חיבורו לטומאה כאב הטומאה לעניין האוכלין, אע"פ שאינו מטמא כלים.

הר"ש מפרש שדין זה הוא מדרבנן בלבד (ובכך יישב את הסתירות למקורות שלהלן). המשנה למלך (הלי מטמאי מר"מ פ"ו ה"ו) הציע תחילה לבאר, שאין כוונת הר"ש לומר שמדאורייתא האוכל שנגע בכלי הנוגע בזב הוא שני וגזרו חכמים שיהיה ראשון, "דהא היכן רמיזא גזירה זו דרבנן?", אלא האוכל נעשה ראשון מדאורייתא, וגדר הדבר הוא שממה שנאמר בתורה על טומאה בחיבורין, שהאדם המחובר לזב מטמא כלים ולא אדם, למדנו שכל המחובר לזב נעשה כאב לעניין שיטמא את הדרגות שלמטה הימנו: האדם אינו נחשב כאב לטמא אדם אלא כלים, והכלים אינם נחשבים כאב לטמא כלים אלא אוכלין (ולפי זה האוכל הנוגע בזב אינו כאב לעשות אוכל אחר ראשון). ומה שאומר הר"ש שזוהי טומאה דרבנן, הוא מפני שמדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל כלל, ולכן לא שייך לומר מדאורייתא "מטמאין שניים ופוסלין אחד", שכן האוכל שנעשה ראשון אינו חוזר ומטמא אוכל. אולם לפי דרכו התקשה המל"מ בלשון הר"ש, שכתב שהמשנה (פ"ה מ"י שלהלן) "מטמא אחד ופוסל אחד" היא מדאורייתא, והרי אין אוכל מטמא אוכל! לפיכך הסיק שכוונת הר"ש שמדאורייתא האוכל שנגע בכלי הוא שני, וחכמים גזרו שיהיה ראשון. נמצא, אפוא, שאין לימוד מדאורייתא שדין הכלים לאוכלין כדין האדם לכלים, אלא גזירת חכמים מיוחדת.

ב. שיטת הרמב"ם: כלי מחובר אינו אלא ראשון

הרמב"ם לא הביא דין זה שכלים הנוגעים בזב נעשים אב לאוכלין, ומכמה מקומות בדבריו נראה בעליל שאינם אלא ראשון והאוכל הנוגע בהם נעשה שני. בהל' שאר אבה"ט פ"ו הי"ב: "וכל אב טומאה שהוא מטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה בין אב של דבריהם, אדם הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים... וכן אם נגע [כלומר, האדם הנוגע באב] באוכלין עשה אותן ראשון כל זמן שלא פירש ממטמאיו". לא הזכיר הרמב"ם שום דין מיוחד בכלים שנגעו באב זה.

1 עיין בדעת שלמה, זבים, עמ' פא-פב, ראיות נוספות כנגד הצעת המל"מ בביאור שיטת הר"ש.

ובהל' מטמאי מו"מ פ"ו ה"ג: "כל הכלים שינשאו למעלה מן הזב הן הנקראין מדף, והן כולן ככלים שהוא נוגע בהם, שהן ראשון לטומאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים, אבל מטמאין אוכלין ומשקין כשאר ולדות הטומאה, וטומאת מדף מדבריהם". מפורש כאן שכלים שהזב נוגע בהם מטמאים אוכל כוולד הטומאה ולא כאב. ושם הל' ה: "ואחד כלי או אוכל או משקה או אדם הנוגע בזב, או כלי או אוכל או משקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו הכל ולד טומאה, ואינו מטמא לא אדם ולא כלים, חוץ מן האדם שעל גבי הזב² שעד שלא פירש ממטמאיו מטמא שאר כלים כמו שביארנו". ראה נוספת לכך מפירושו על דברי ר' יוסי בכלים פ"ט מ"ד על המיזרן: "עשרה טפחים - מטמא שניים ופוסל אחד; מעשרה ולחוץ - מטמא אחד ופוסל אחד": "כי עשרה טפחים מצד המטה הוא שנחשב כמטה ויהיה חלק מן המשכב ויטמא שניים ויפסול אחד, ומה שהוסיף על העשרה הרי הוא ככלים שנגעו במשכב, שהן ראשון, ולפיכך יטמא אחד ויפסול אחד". משנה זו תידון להלן, ומכל מקום מתברר במפורש מדבריו כאן שכלים הנוגעים במשכב אינם אלא ראשון לאוכלין אפילו בשעת נגיעתם במשכב.

כיצד יישב הרמב"ם את התוספתא שממנה למד הר"ש את דינו? יש שהגיהו בתוספתא באופנים שונים: הגר"א באליהו רבה (זבים פ"ה מ"י) הגיה במקום "כלים הנוגעים בזב", "אדם הנוגע במשכב ומושב של זב" וכו' (ובביאורו לתוספתא הגיה "כל הנוגע", וכוונתו לאדם, אך העדיף מילה הדומה ל"כלים"). בהגהת הגר"א שנדפסה על הר"ש בפ"ה מ"א הגיה: "כלים הנוגעים בזב... מטמאין אחד ופוסלין אחד", במקום "מטמאין שניים"³, וכן בחסדי דוד שם, ובתוספתא ראשונים. במרכבת המשנה (הל' מטמאי מו"מ פ"ו ה"ג) הציע שהמילה "כלים" השתבשה מ"כלום", ומילה זו הועתקה בטעות על ידי המדפיסים מסיום הכבא הקודמת בתוספתא והפכה לתחילת בבא זו, עי"ש ביאורו, ובחסדי דוד הצביע על הדחקים בפירושו. התוס' יו"ט (זבים פ"ה מ"ה) כתב שתוספתא זו אינה הלכה, מאחר שהיא חולקת על המשנה⁴.

- 2 מלשונו ניתן לטעות שרק באדם שעל גבי הזב יש חיבורין ולא באדם הנוגע בזב, נגד הפסוק המפורש: "והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו" (ויקרא טו, ז), וכפי שכתב הרמב"ם עצמו לעיל מיניה בהלכה ב. נראה שעיקר עניינה של הלכה זו אינו המגע בזב אלא הישיבה מעליו, ושיעור לשונו "ואחד כלי" וכו' היינו שאין כל הפרש בין כלי, אוכל ומשקה ואדם הנוגעים בזב לבין כלי וכו' שמעל גביו, שכולם ולד ואינם מטמאים אדם וכלים, פרט לאדם, והזכיר "שעל גבי הזב" כי זהו נושא ההלכה.
- 3 זו דוגמה אחת מני רבות לכך שהגהות הגר"א אינן מבוססות על כת"י אלא על סברה, ולכן הגיה בשלושה אופנים שונים המגיעים לאותה מסקנה.
- 4 וצייץ למשנה י שלהלן. אך בפירושו למשנה א נקט התוס' יו"ט בפשטות כדעת התוספתא, ובחס"ד העיר על סתירה זו.

יש להעיר להמשך התוספתא (זבים פ"ה ה"ה, עם תיקונים ע"פ הנוסח המובא בר"ש פ"ה משניות ט-יא): "הנוגע בנימי מרכב ובצמר נבלה ובמי חטאת שיש בהן כדי הזייה - מטמא שניים ופוסל אחד. בקרן של נבלה, בעץ של מרכב, ובמי חטאת שאין בהן כדי הזאה - מטמא אחד ופוסל אחד; פירש - מטמא אחד ופוסל אחד. בכוכל נידה ובעבודה זרה - מטמא אחד ופוסל אחד, בין אדם בין כלים. פירש -

בפירוש המשנה בזבים (פ"ה מ"ב) משמע ברמב"ם כדעת הר"ש ואף חמור ממנו, שכל המחובר לזב נעשה אב באותה שעה, אפילו אוכלין ומשקין. במשנה שם נאמר: "כל הנישא על גב הזב טמא", ופירש הרמב"ם: "שכל הנישא על גבי הזב אפילו היה בינו לבין הזב כמה אמצעים הרי זה טמא, בין שהיה הדבר שעל גבי הזב אדם או כלי שטף והם המדף כמו שבארנו, או אכלין ומשקין או משכב ומושב – הכל טמא, והוא מטמא שניים ופוסל אחד כל זמן שהוא על גביו, ואם פרש נשאר ראשון לטומאה ומטמא אחד ופוסל אחד". משמע ש"והוא" מוסב על כל האמור לעיל: אדם או כלי או אוכל! נראה שהרמב"ם גרס במשנה שם: "האוכלין והמשקין המשכב והמושב והמדף מלמעלן מטמאין שניים ופוסלין אחד", ראה להלן, ובהלכותיו חזר בו, וכפי שכתב התוס' יו"ט⁵.

פרק ב: בירור המקורות

א. המשניות בזבים

מכמה משניות במסכת זבים משמע שכלי הנוגע בזב אינו אלא ראשון אפילו בשעת חיבורו לזב, והאוכל הנוגע בו נעשה שני:

1. בזבים פ"ה מ"א הנ"ל: "כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלים ומשקין להיות תחלה והידיים להיות שניות". משמע שמי שאינו מטמא בגדים אינו מטמא אוכלין להיות תחילה, והרי הבגדים אינם מטמאים בגדים, כנ"ל.
הר"ש מתרץ שהמשנה באה לומר בעיקר את הסיפא, "לאחר פרישתו ממטמאין מטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידיים להיות שניות ואינו מטמא בגדים", ואין לדייק מהרישא לגבי שעת החיבור. ותירוצו נוסף, ש"כל המטמא בגדים" היינו כל אדם המטמא בגדים, לאפוקי אדם הנטמא משרץ וכיו"ב, שאינו מטמא בגדים, אך לא לאפוקי כלים.
2. שם משנה ב: "האוכלין והמשקין המשכב והמושב והמדף מלמעלן מטמאין אחד⁶ ופוסלין אחד; פירשו – מטמאין אחד ופוסלין אחד. והמשכב והמושב מלמעלן מטמאין

מטמא אחד ופוסל אחד". לפי נוסח זה ניתן לדייק שבזב וכיו"ב גם בכלים מטמא שניים ופוסל אחד, כגרסת הר"ש; אך יש מקום להבין להיפך, שקמ"ל שאע"פ שבזב וכו' יש חילוק בין האדם לכלים – באלו אין חילוק, וגם האדם דינו ככלים. עכ"פ משמע מכאן שלא כגרסאות שלפיהן בתוספתא לעיל מיניה, הלכה ג שאנו דנים בה, לא הוזכרו הכלים כלל.

5 במל"מ (מטמאי מו"מ פ"ו ה"ו הנ"ל) כתב שברמב"ם לא הוזכר דינו של הר"ש, אך ציין לשו"ת חוט השני סי' ל (בתשובה מאת ר' אברהם שמואל בכרך, סבו של החוות יאיר) שכתב ע"פ פיה"מ בפ"ה מ"ב שרמב"ם גם כלים הנוגעים בזב נעשים אב לאוכלין בשעת חיבורם, כדעת הר"ש, ולשון חוט השני שם: "ואולי שבאיזה מקום בחיבור כתב דין כלים הנוגעים בזב כמו שזכר בתוספתא".

6 זוהי גרסת רוב הראשונים (ר"ש מהר"ם ורא"ש, עיין תוס' יו"ט ומלאכת שלמה, וכן בכס"מ בהל' מטמאי מו"מ פ"ו ה"ה) וכך ברוב ככל כתה"י שבדקתי (פרט לאחד שבו "מטמאין שניים" והוגה בצדו "אחד"). בדפוסים נוסח

שניים ופוסלין אחד; פירשו - מטמאין שניים ופוסלין אחד. מפורש כאן שהכלים הנטמאים בעליונו של זב אינם נעשים כאב הטומאה אפילו בשעת חיבורם. והרי אדם כיוצא בהם, שניסט על ידי הזב, מטמא כלים בחיבורין, כמ"ש במשנה א שם. אם כן משמע שבכלים לא נאמר דין חיבורין כלל, לא בהיסט ואף לא במגע, וכן כתב החזו"א (זבים סי' ד סק"ח). ולשיטת הר"ש צריך לחלק בין מגעו לעליונו (מרכה"מ מטמאי מו"מ פ"ו ה"ג ומשא"ח). ושמא טעם הדבר, שגזירת חכמים על אוכל הנוגע בכלי שנגע בזב היא מחשש שמא יגע בזב עצמו (ולא כביאור המל"מ שזהו עניין מהותי שכל דרגה נעשית חיבור עבור הדרגות הנמוכות ממנה), וחשש זה מצוי במגע ולא בעליונו⁷.

3. שם משנה י: "זה הכלל: כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה - מטמא אחד ופוסל אחד, חוץ מן האדם. פירש - מטמא אחד ופוסל אחד." פירוש (על פי הר"ש והרע"ב): כל דבר, כגון כלי או אוכל, הנוגע באחד מאבות הטומאות - נעשה ראשון לטומאה, חוץ מן האדם, שיש טומאות שבשעת נגיעתו בהן דינו כאב הטומאה, דהיינו, אותן הטומאות שנאמר בהן "יכבס בגדיו"; וכשפירש מן הטומאות הללו - גם הוא אינו אלא ראשון, המטמא אחד ופוסל אחד. על פי דרך זו מפורש כאן שכלים הנוגעים בכל אחד מאבות הטומאות נעשים ראשון לטומאה ומטמאים את האוכל לעשותו שני, כלשון הר"ש: "כל הנוגע - כגון אוכלים וכלים, דאפילו באותם שאדם הנוגע בהן מטמא שניים ופוסל אחד, כלים הנוגעים בהן מטמאין אחד ופוסלין אחד." הר"ש, לשיטתו הנ"ל, נזקק לומר שדין התוספתא הוא מדרבנן, ואילו המשנה עוסקת בדין תורה בלבד. יש בזה קושי, שכן עצם הדין "מטמא אחד ופוסל אחד" הוא מדרבנן, שהרי מדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל, כפי שציין המל"מ הנ"ל. ובשאר המשניות בפרק זה הזכירו גם דיני דרבנן, כגון שכל משקה נעשה תחילה ודין טומאת ידיים (משנה א). ומשנה יב, "אלו פוסלים את התרומה", כולה דיני דרבנן⁸.

הרמב"ם פירש את המשנה אחרת, ולפי פירושו לא מוכח מהמשנה מהו דין כלים הנוגעים בזב, אולם פירושו מוקשה מאד מכמה צדדים, כפי שהעירו אחרונים⁹.

אחר: "מטמאין שניים ופוסלין אחד", וכך גרס הרמב"ם בפיה"מ, כדלעיל. וגרסה זו תמוהה, שכן האוכלין והמשקין לכל הדעות אינם נעשים אב אפילו בחיבורין (וכן הוכיחו החס"ד זבים פ"ה ה"א והמרומי שדה, ובתוספתא שם מבואר שאפילו כלי שעל גבי הזב אינו מטמא כלים אפילו בשעת חיבורו). הראב"ד בהל' מטמאי מו"מ פ"ו ה"ג סובר שעליונו של זב נעשה אב, ובמרכה"מ ביאר שגרס "מטמאין שניים", ועיין חס"ד שם.

7 במרכה"מ הנ"ל כתב בדעת הר"ש טעם אחר לחילוק זה בין מגע לעליונו, שלדעתו עיקר טומאת עליונו של זב היא מדרבנן, כשיטת הרמב"ם שם; ולענ"ד אינו במשמע בר"ש בזבים פ"ד מ"ו ופ"ה מ"ב ועוד.

8 למעט טבול יום; והגמ' בשבת יד ע"ב מגיחה מילים אלו.

9 הרמב"ם פירש ש"זה הכלל" אינו מוסב על כל הטומאות שהזכירו בפרק, אלא על הטומאות שבמשנה זו: "הנוגע בשרץ ובשכבת זרע ובטמא מת... מטמא אחד ופוסל אחד", מפני ש"זה הכלל:

ב. המשניות בכלים

בשתי משניות בכלים נחלקו הר"ש והרמב"ם לשיטתם: הר"ש ביאר אותן על פי דרכו, שכלי הנוגע במדרס נעשה אב לאוכלין, והרמב"ם פירש אותן ללא צורך בדין זה.

1. מיזרן

שנינו בכלים פי"ט מ"ג: "מיזרן היוצא מן המטה – כל שהוא, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: עד עשרה טפחים...". ובמשנה ד: "נישא הזב על המטה ועל המיזרן – מטמא שניים ופוסל אחד, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: נישא הזב על המטה ועל המיזרן,

כל הנוגע", כלומר, כל שאר אבות הטומאות מלבד אלו שנמנו במשניות הקודמות, מטמא אחד ופוסל אחד, "חוץ מן האדם" דהיינו חוץ ממת, שעושה את הנוגע בו אב גם לאחר פרישה. על פי דרכו לא מדובר כאן על כלים הנוגעים בזב וכו'. אך פירושו מוקשה מכמה פנים, ועל רובם העירו בחידושי הגר"א והחזו"א (זבים סי' ד סק"ט): א. הלשון "חוץ מן האדם" קשה, שהרי כמה טומאות באדם, והיה למשנה לומר "חוץ מן המת", ובפרט שלשון זו, "חוץ מן האדם", מופיעה לעיל בפרק (משנה ג) לגבי הנושא ונישא על המשכב, ושם אין ספק שהכוונה לאדם החי. ועוד: "כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה... חוץ מן האדם", ולא "חוץ מן הנוגע באדם", משמעו שבא להוציא את אחד הנוגעים ולא את אחד מאבות הטומאות. ב. לדבריו "כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה" היינו גם אדם הנוגע, אלא שכוונת המשנה לומר "באחד מכל שאר אבות הטומאות" שלא הוזכרו במשניות הקודמות (ו-ט). וזה דוחק, שהרי משנתנו מפרטת את כל אלו שלא הוזכרו לפני כן – השרץ וכו' – ולדבריו אין בה שום חידוש פרט להוצאת המת מהכלל. אם כן לא מובן הצורך באזכור הכלל, והיה למשנה לומר "והאדם" [דהיינו המת, לפירושו] מטמא שניים ופוסל אחד, פירש מטמא שניים ופוסל אחד. מלבד זאת, היה עדיף שהכלל ייאמר על "כל המטמא שניים ופוסל אחד", במשניות הקודמות, שהרי בזה חריגותו של המת, שאף בפרישתו מטמא שניים ופוסל אחד. ג. הסיפא "פירש מטמא אחד ופוסל אחד" אינה עוסקת במת, גם לפי פירושו, ונמצא שמיקום המשפט "חוץ מן האדם" אינו מובן, והיה עדיף שיהיה בסוף המשנה. ד. סדר המשניות מוקשה, שבמשנה הבאה נאמר "בועל נידה כטמא מת", ונמצא שהמשנה אומרת תחילה ש"כל אבות הטומאות שלא הוזכרו במשניות הנידה, שגם הוא מטמא אחד ופוסל אחד. לעומת זאת אם כוונתה לומר "כל דבר הנוגע" הרי כלל זה נכון בכל הטומאות. ה. מצינו אבות הטומאות שלא הוזכרו כלל בפרק זה ומגעם אינו נעשה ראשון, והם השורף פרה אדומה ופרים הנשרפים, שמטמאים בעיסוקם ולא במגעם (הל' פרה אדומה פ"ה ה"ב). אם כן, לפי פירוש הרמב"ם דברי המשנה שכל אבות הטומאות מטמאים את הנוגע בהם להיות לפחות ראשון לטומאה אינם מדויקים. אך אם כוונתה לומר "כל דבר הנוגע" אין בזה קושי, כי לא באה לומר שכל אבות הטומאות מטמאים במגע, אלא שכל המטמאים במגע הרי זה בכל דבר הנוגע פרט לאדם.

החזו"א תמה מה גרם לרמב"ם לנטות מפירוש הר"ש. ואם מחמת הקושי מהכלים הנוגעים בזב (כפי שהקשה הרא"ש על הר"ש, שפירושו למשנה סותר את התוספתא, ומכאן זה פירש כרמב"ם), הרי הרמב"ם אינו מודה בדין זה, שלא הובא במשנה תורה. לענ"ד יתכן שהרמב"ם סבר בתחילה כר"ש, על פי גרסתו במשנה ב שם שכל הנישא על גבי הזב מטמא שניים ופוסל אחד, כדלעיל, וסבר שהוא הדין לנוגע. אך בהלכותיו חזר לגרסה שהנישא על גבי הזב מטמא אחד ופוסל אחד, ושמן חזר בו גם מפירושו למשנה זו, אע"פ שלא מצאנו שתיקן את פירושו לה (ובטהרות אין בידינו כת"י של הרמב"ם עם כל מחיקותיו).

עשרה טפחים - מטמא שניים ופוסל אחד; מעשרה ולחוץ - מטמא אחד ופוסל אחד. נישא על המיזרן, מעשרה ולפנים - טמא; מעשרה ולחוץ - טהור.

הרמב"ם (בפירושו ובהל' כלים פכ"א הל' ח-ט) מבאר כך: המיזרן הוא כעין חגורה הכרוכה סביב המיטה, לחזק את חיבוריה¹⁰. לדעת רבי מאיר המיזרן כולו נחשב כחלק מן המיטה ונדרן כמדרס לכל אורכו, ואילו לדעת רבי יוסי רק עשרה טפחים ממנו דינם כמיטה, מפני שהם צרכי המיטה¹¹. כאשר הזב נישא על המטה שהמיזרן כרוך בה, לדעת ר"מ בכל אופן הכל נעשה אב. לעומת זאת ר' יוסי מחלק כשיטתו: אם הזב נישא על המיטה עצמה - עשרת הטפחים מן המיזרן הקרובים אליה נעשים אב כמדרס, והשאר טמא כמגע מדרס. ואם נישא על המיזרן ולא על המיטה, הרי שאם נישא מעשרה ולפנים - המטה טמאה מדרס, ואם נישא מעשרה ולחוץ - הכל טהור¹². לפי ביאור זה, מוכח מהמשנה שכלי המחובר למדרס איננו אב כלל, שהרי המיזרן בחלקו הקרוב למיטה הוא מדרס ממש, ואעפ"כ החלק המחובר לו "מטמא אחד ופוסל אחד" ותו לא.

הר"ש מתאר את ה"מיזרן" באופן אחר (על פי רה"ג והערות), שהוא בגד שנותנים תחת המצע (ובפירוש שני הביא כדברי הרמב"ם). ופירש שכאשר הזב נישא על המיטה ולא על המיזרן המיזרן טמא רק ככלי הנוגע במשכב ולא כמשכב עצמו (כאשר הזב לא היה מעל המיזרן. משא"ח), וזהו "מטמא שניים ופוסל אחד", שמטמא אוכלין כאב מדין חיבורין, כשיטתו שכלי הנוגע במשכב מטמא בשעת חיבורו את האוכלין והמשקין כאילו היה אב. אלא שלר"מ כל המיזרן טמא בדרגה זו, ולר' יוסי רק עשרה טפחים נחשבים כנוגעים במשכב ולא שאר המיזרן.

10 כפי שנאמר במשנה הבאה: "וכרך לה מיזרן", ובתוספתא (כלים ב"מ פ"ט ה"ו): "מיזרן שהוא מכרך בו את המטה". לא אמנע מלכתוב מזכרוני כד הוינא טליא, שבראותי את הפירוש שהמיזרן הוא חגורה הכרוכה סביב המיטה תמהתי מאד, "וכי לא ידע מפרש זה מהו מיזרן?". עד שלמדתי על תולדות חידוש השפה העברית, והבנתי שמחדשי השפה חיפשו במקורות מילה שתאים למצע ששוכבים עליו ומצאו שכך פירשו חלק מהמפרשים את המיזרן שבמשנה, כדלהלן, ועל פי פירושם הוכנסה מילה זו לשפה (מעיון במילון ב. י. ערך 'מיזרן' ובהערותיו מתברר שמבחינה לימודית הוא מצדד בפירוש הרמב"ם ואעפ"כ נקט במילון כפירוש רה"ג והערות). מאז למדתי להיזהר מלהקיש משימושה של מילה מסוימת בימינו על מובנה המקורי (פרט למילים ששימושן היה רווח בכל הדורות), וזו דוגמה אחת מני רבות מאוד.

11 יש שהתקשו בשאלה במה נחלקו, ולמה יסבור ר"מ שכל אורך המיזרן נחוץ למיטה, ופירשו שלכולי עלמא צורך המיטה אינו אלא עשרה טפחים, ואעפ"כ ר"מ מטמא את כל המיזרן לשיטתו במחלוקת שונות בינו לבין ר' יוסי (עיין משא"ח וסד"ט קפט"א, כל אחד כדרכו), ועיין חזו"א כלים ס"ו כה סק"ו.

12 הביאור לסיפא הוא על פי הרמב"ם בהלכה. בפיה"מ פירש באופן מחודש, ש"נישא על המיזרן" הוא כשהמיזרן אינו מחובר למיטה, ומטמא עשרה טפחים ממקום מושבו של הזב, ואילו מעשרה ולחוץ טהור, ואינו אפילו כנוגע במדרס, מפני שאין זה משכב ממש. הרע"ב העיר על התימה בפירוש זה וציין שבהלכותיו חזר בו.

כמה נקודות בפירוש הר"ש צריכות תלמוד:

- א. מה גרם לו לפרש שהמיוזן אינו טמא מדרס ממש? נראה שהוכרח לכך על פי פירושו השונה ל"מיוזן", שהוא בגד הראוי למדרס אבל אינו קשור למיטה ואינו חלק חיוני בה אלא תוספת לנוחות השכיבה. אם כן ממה נפשך: אם הזב דורס גם על מצע זה – הרי פשוט שהוא מדרס לכל דבר, ומה החידוש בדין זה? ואם הזב אינו דורס עליו – מדוע הוא נטמא כאב? הרי איננו חלק מהמיטה אלא אחד ממצעיה! על כרחך הרי זה מדין מגע בכלי הנוגע בזב (מים טהורים, חרד"ג אות ג; סד"ט קפט, א ד"ה מיוזן).
- ב. צריך עיון כיצד יתיישב פירוש הר"ש עם משנה ה: "מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך לה מיוזן – כולה טמאה מדרס; פירשה – היא טמאה מדרס והמיוזן מגע מדרס". מפורש כאן שהמיוזן הכרוך דינו כמטה עצמה, ואינו רק אב לעניין האוכלין! והמפרשים התחבטו בזה מאוד¹³. לענ"ד יש ליישב, שהר"ש סובר שההבדל בין משנה ד למשנה ה הוא שבמשנה ה המיוזן כרוך למיטה, ולכן כל עוד הוא מחובר לה דינו כמותה ממש, ואילו במשנה ד המיוזן אינו כרוך לה (לפירוש רה"ג והערות), ולכן אינו מדרס אלא רק כלי הנוגע בו, ונעשה אב לאוכלין בלבד¹⁴. ולפי דרך זו סברת הר"ש עולה במפורש ממשנה ד ומשינוי לשונה ממשנה ה, שמשנה ד לא הזכירה טומאת מדרס אלא "מטמא שניים ופוסל אחד", לאוכלין בלבד. כיוצא בזה כתב המל"מ (הל' מטמאי מו"מ פ"ו ה"ו) בדעת הר"ש על משנת המטלית שלהלן, שהר"ש דקדק כשיטתו מהבדל זה בלשון המשנה¹⁵.

13 המל"מ (הל' כלים פכ"א ה"ט) ורעק"א על המשניות ביארו את היחס בין משנה ד למשנה ה כך: משנה ד אינה מחלקת בין שעת החיבור לשעת הפרישה, ומשמע שבכל גוונא המיוזן מטמא שניים ופוסל אחד, בניגוד לדעת הר"ש. וטעם הדבר, שמשנה ד עוסקת במיוזן שמחובר למטה באותה שעה שהזב עליה, ולכן הוא נטמא לגמרי כמדרס, גם לאחר שהמיוזן יפוש מהמיטה. לעומת זאת במשנה ה, שהמיוזן התחבר למיטה אחרי שנטמאה, אינו טמא מדרס אלא בשעת חיבורו אליה, וכפי שמשניות ה-ו מחלקות במפורש לגבי טומאת מת ושרץ בין טומאה שקדמה לחיבור המיוזן לבין טומאה בשעת החיבור. אולם לדעת הר"ש, שהמיוזן במשנה ד נטמא רק כאב לאוכלין ולא מדרס ממש, יוצא לכאורה להיפך, שכאשר כרך את המיוזן רק לאחר הטומאה טומאתו חמורה יותר, וזה תימה.

במים טהורים (חרד"ג א) והסד"ט (קצ"א) דחקו לפרש לשיטת הר"ש שבכל אופן אין במיוזן טומאת מדרס כלל, ו"מדרס" האמור במשנה ה לגבי המיוזן אינו בדווקא, אלא שדינו כאב לעניין האוכלין. ומכל מקום תמה הסד"ט, שפירוש זה לא מתיישב בהמשך המשנה: "היתה טמאה טומאת ערב וכרך לה מיוזן – כולה טמאה טומאת ערב", הרי שהמיוזן נחשב כחיבור ממש למטה, ואם לא כן – מדוע נטמא המיוזן מנגיעתו בטומאת ערב גרידא? גם בר"ש עצמו בפירושו למשנה ה משמע שפירש שהכוונה לטומאת מדרס ממש ולא כשם מושאל לאב (ראה קושייתו מהתוספתא, ובחרד"ג ה"ג, בסופו).

14 לדעת הרמב"ם עניינו של המיוזן הוא הכריכה סביב המיטה, וזהו הנושא בשתי המשניות. לדעת הר"ש המיוזן הוא מצע, שאפשר להניחו על המיטה ללא הידוק וקשירה, ואז זהו כלי נפרד שנדון רק כנוגע במדרס (משנה ד), ואפשר לכרכו ולהדקו יותר, ואז הוא נעשה כחלק מהמדרס עצמו (משנה ה). אמנם קצת קשה לפי זה מדוע הר"ש הביא את התוספתא (כלים ב"מ פ"ט ה"ו), העוסקת במיוזן הכרוך, בפירושו למשנה ד ולא במשנה ה.

15 כך דקדק המש"ח גם במשנתנו, אבל דבריו נראים כסותרים מיניה וביה וצריכים תלמוד: בפירוש

אך יש מקום לדחות ראיה זו לדעת הר"ש ולבאר אחרת את דקדוק הלשון. בהמשך משנה ה נאמר: "הייתה טמאה טומאת שבעה וכרך לה מיזרן - כולה טמאה טומאת שבעה; פירשה - היא טמאה טומאת שבעה והמיזרן טמא טומאת ערב. הייתה טמאה טומאת ערב וכרך לה מיזרן - כולה טמאה טומאת ערב, פירשה - היא טמאה טומאת ערב והמיזרן טהור". ומאחר שרצתה המשנה לבאר שכך הדין בין במדרס ובין בטומאת מת הזכירה את המונחים "מדרס" ו"מגע מדרס" במקביל ל"טומאת שבעה" ו"טומאת ערב", ולא נקטה במושג "מטמא שניים ופוסל אחד" המשותף למדרס ולטומאת מת. אם כן אין ללמוד מהבדל הלשון בין שתי המשניות שבמשנה ד קיים דין של "מטמא שניים ופוסל אחד" מכח חיבורין.

ג. קושי חמור בשיטת הר"ש שעמדו עליו המפרשים הוא: מה פשר ההבדל לדעת ר' יוסי בין תוך עשרה לחוץ לעשרה? בשלמא אם זהו חלק הטפל למיטה ומחובר לה, ואנו דנים האם נטמא במדרס, יש לדון מה נחשב צורך המיטה ומה לא. ברם, אם טומאת המיזרן היא מכח הנגיעה במיטה, הרי לעניין זה כל המיזרן הוא יחידה אחת, ומהיכי תיתי שבדין כלי המחובר לזב או למשכבו יהיה חילוק בין חלק הנחוץ יותר למשכב לבין חלק הפחות נחוץ? וכי בטומאה בחיבורין של אדם הנוגע בזב יש חילוק בין נגיעה לצורך לבין נגיעה שלא לצורך (סד"ט)?! אם צריך ראיה שאין חילוק כזה, הרי לשון התורה: "וכי ירוק הזב בטהור וכבס בגדיו" (ויקרא טו, ח), אע"פ שאין כאן שום צורך וכוונה כלשהי בנשיאת הרוק¹⁶.

במרומי שדה (בהגהותיו לר"ש במשנתנו) חידש חילוק בדעת הר"ש, שדין זה שכלים הנוגעים במשכב נעשים כאב לעניין האוכלין, שהוא מדרבנן, נאמר רק על כלים הבטלים למשכב. לכן רק תוך עשרה, שהוא צורך המיטה וטפל לה, נעשה אב כמותה¹⁷. חידוש זה אינו מתיישב במשנת המטלית שלקמן, בה נוקט הר"ש שהבגד נטמא כאב מחמת מגעו במטלית, אע"פ שהמטלית היא הטפלה והבגד עיקר.

דברי ר"מ נקט המשא"ח ש"מטמא שניים ופוסל אחד" הוא מכח החיבורין למדרס, ואילו בפירושו דברי ר' יוסי הקשה מדוע מעשרה ומעלה מטמא אחד ופוסל אחד ואין דין חיבורין, ותירץ שהמשנה עוסקת בדין דאורייתא והשמיטה את דין חיבורי הכלים דרבנן.

16 החזו"א (כלים סי' כה סק"ז) תירץ שהחילוק בין תוך עשרה לחוץ לעשרה הוא כאשר המיזרן פירש מן המטה, ואז אינו נוגע בה, ונגיעת החלק החיצוני בפנימי היא מגע בית הסתרים, שאינו מגע אליבא דר' יוסי, ולכן מטמא אחד ופוסל אחד. לא זכיתי להבין דבריו: אם המיזרן פירש, מדוע מה שבתוך עשרה מטמא שניים אליבא דהר"ש? ושמה כוונתו על הצד שהחלק הפנימי נחשב כמדרס ממש, עיי"ש (ולפי"ז הלשון "מטמא שניים ופוסל אחד" אינה מצביעה על טומאת חיבורין דווקא!), ואעפ"כ החלק החיצון אינו נטמא כאב בחיבורו משום שזהו מגע בית הסתרים, ומן המיטה כבר פירש.

17 הנצי"ב מתלבט מה הדין בכלים הנוגעים בזב עצמו: האם דין זה נאמר גם הוא רק בכלים הטפלים לו, או שמא באדם ממילא כל הכלים חשובים כטפלים אליו, מה שאין כן בכלים.

ראיתי לרב איתמר גרבוז שליט"א (משנת טהרות' כלים ח"ב עמ' תנט, וכיו"ב שם עמ' תר על משנת המטלית שלהלן) שמכח קשיים אלה פירש את דברי הר"ש אחרת, שאין כוונתו שהמזרן טמא רק ככלי הנוגע במשכב, אלא שבא ללמוד מהיסוד של טומאה בחיבורין, הקיים בעיקרו באדם, שיש מושג של אב הטומאה לשעתו, והוא הדין במזרן כאן, שבשעת חיבורו למיטה הרי הוא טפל לה ונעשה כמותה. לענ"ד אינו במשמע בלשונות הר"ש (בפרט בפכ"ח מ"ו שלהלן). עכ"פ לפי ביאור זה לא נאמר במשנה דין זה של כלי הנוגע במדרס, ואדרבה, משמע שדין זה אינו קיים כלל, שהרי המשנה אומרת "מטמא שניים ופוסל אחד" כדי להורות – לפי ביאור זה – שהמזרן נעשה מדרס ממש, ומכאן שכלי שאינו אב ממש אינו מטמא שניים ופוסל אחד¹⁸.

2. מטלית

שנינו בכלים פכ"ח מ"ו: "מטלית שטלייה... על הבגד – מטמא שניים ופוסלת אחד, הפרישה מן הבגד – הבגד מטמא אחד ופוסל אחד, והמטלית מטמאה שניים ופוסלת אחד". פירוש: המטלית טמאה מדרס, וכשתפרה לבגד אף הוא אב הטומאה. ונחלקו הראשונים בטעם הדבר: הרמב"ם סובר שהבגד כולו נעשה דבר אחד עם המטלית והוא מדרס כמוה, ובלשונו: "אם תפר את המטלית הזו על הבגד נעשה הבגד כולו בדרגת המשכב ושווה הוא והמטלית", וכן פסק בהל' כלים פכ"ג ה"ח: "טלייה על הבגד או על השק נעשה הכל מדרס", וכן פירשו האליהו רבא והתפא"י. וזה כעין מה ששנינו בכלים פ"ח מ"ז: "כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה – כולה טמאה מדרס. פירשה – היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס". אולם הר"ש כותב: "מטמא שניים ופוסל אחד – כדין כלים הנוגעים במשכב". נראה שלדעתו הבגד לא נעשה כולו כמדרס מחמת המטלית לטמא אדם וכלים, ומכל מקום הוא מטמא את האוכלין כאב מדין כלי הנוגע במדרס, וכן פירשו הרא"ש והרע"ב.

נראה שהר"ש דקדק זאת מכך שלא נאמר כאן "טמאה מדרס" ו"מגע מדרס" כלשון המשנה בפ"ח, הרי שהבגד אינו מדרס ואינו מקבל את דין המטלית (מל"מ הל' מטמאי מ"מ פ"ו ה"ו הנ"ל; וביאר שמה שנאמר על המטלית עצמה "מטמא שניים ופוסל אחד", אע"פ שהיא אב ממש, הרי זה אגב דין הבגד). ויש לדחות את דקדוק הלשון, כפי

18 אכן הרב גרבוז שם מביא מזה ראיה לפירושו, מפני שהר"ש בזבים הנ"ל כתב שהמשנה בזבים לא הזכירה דין זה אלא רק את הדין דאורייתא, ומכאן נקט הרב גרבוז כיסוד מוסד שלדעת הר"ש גם לא יתכן שהמשנה בכלים תזכיר דין זה. לענ"ד אין זה מסתבר כלל שהמשנה תתעלם לגמרי מגזירת חכמים, וכוונת הר"ש בזבים לומר שהכללים היסודיים והמסכמים בפרק ה בזבים באו ללמד את הדין מדאורייתא בלבד, אך אין כוונתו לומר שכל המשנה בחרה להעלים דין זה. ומה טעם בדבר? אדרבה, בדינים הפרטיים למעשה ראוי שהדין יוזכר אע"פ שהוא מדרבנן. וממילא, אם העיון בדינים הפרטיים מראה שהמשנה השמיטה דין זה, ואף משמע ממנה שאינו קיים, הרי זו ראיה כנגד שיטת הר"ש.

שהתבאר לעיל על משנת המיזורן: במשנה בפ"ח על כרע המיטה נאמר בהמשך: "הייתה טמאה טומאת שבעה וחיברה למטה - כולה טמאה טומאת שבעה; פירשה - היא טמאה טומאת שבעה והמטה טמאה טומאת ערב". ומאחר שרצתה המשנה לבאר שכך הדין בין במדרס ובין בטומאת מת הזכירה במפורש "מדרס" ו"מגע מדרס" במקביל ל"טומאת שבעה" ו"טומאת ערב", ולא נקטה "מטמא שניים ופוסל אחד" המשותף למדרס ולטומאת מת. אך במטלית ובגד, שעליהם לא הוזכרה חלוקה בין סוגי הטומאות, נאמר באופן כללי "מטמא שניים ופוסל אחד".

מדוע לדעת הר"ש הבגד לא קיבל את דין המטלית? להבנת משנה זו יש לברר את יחסה למשנה הבאה (י): "טלייה על הבגד מרוח אחת - אינו חיבור, משתי רוחות זו כנגד זו - חיבור". בפשטות משנה זו מבארת את קודמתה: במה דברים אמורים שהטלאי מחשיב את הבגד כדבר אחד עם המטלית? כשטלה משתי רוחות; ומכאן שהמשנה הקודמת עסקה בחיבור המחשיב את המטלית והבגד ככלי אחד ממש, כדעת הרמב"ם. לעומת זאת לפי הר"ש הרי גם ברוח אחת, או אפילו בנגיעה ללא תפירה כלל, יש כאן כלי הנוגע במדרס, ולדבריו צריך לומר שבמשנה זו נאמר דין חדש, שיש מצב שבו הטלאי נחשב כמחובר ממש, ואילו "טלייה על הבגד" שבמשנה הקודמת היינו מרוח אחת, ולכן הבגד לא נעשה מדרס כמטלית (מ"מ שם). ויש בזה דוחק, שכן סתם טלאי תפור היטב, ונמצא שהמשנה הקודמת דיברה באופן סתמי על המקרה החריג של תפירה מרוח אחת בלבד. ועוד, שמשנה זו אינה מבארת מה התוצאה ההלכתית מן החיבור, שהכל טמא מדרס. ויש שביארו את טעם הדין לדעת הר"ש, מדוע הבגד לא קיבל את דין המטלית, באופנים אחרים¹⁹.

19 במים טהורים (הרד"ה) הקשה על ביאור המל"מ לדעת הר"ש, שלפ"ז יוצא שברישא של משנה ו, חיבור המטלית לקופה, יש חיבור אפילו מרוח אחת (ועיין משא"ח, שחילק בעניין זה בין טומאת מדרס לשאר הטומאות). גם כתב שמשלשון הר"ש "כשנגמר טלייתה" משמע שמדובר בחיבור גמור, וכן העיר החזו"א (כלים סי' לג סק"ט).

המשא"ח ביאר את היחס בין שתי המשניות לדעת הר"ש באופן אחר: כאשר המטלית טמאה מדרס, כבמשנה ו, והבגד שלם ואינו זקוק לה - אין הבגד נטפל לה ואינו נעשה כמותה אפילו בחיבור גמור, שהרי הוא גדול ממנה. וראיה לכך מכלים פכ"ד מ"ז, שם נאמר שהמחבר שתי קופות הולכים אחר הגדולה שבהן. את משנה ז יש להעמיד במקרה שהבגד קרוע וזקוק למטלית (או שהבגד הגדול טמא מדרס והמטלית הקטנה נעשית כמותו), ומאחר שהטלאי מתקן את הבגד הולכים אחריו, וכפי שכתב הראב"ד בהשגתו בהל' כלים פכ"ז הי"ז: "ואי קשיא לך הא דתנן פ"ח כרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למטה כולה טמאה מדרס, הרי שנוסף מביא טומאה על העיקר, וכאן אמרו שהולכין אחר העיקר? לא דמי, התם הכרע צורך המטה, שאין תשמיש למטה בלא הכרע, אבל הכא טלאי על גבי כלי, ואחר עיקר הכלי הולכין, בין שהניח הטלאי מבפנים או מבחוץ" (וכיו"ב כתב החזו"א כלים סי' לג סק"ח ד"ה והא דתנן). ולפ"ז כתב המשא"ח שהרמב"ם והר"ש אינם חולקים לדינא, אלא שהרמב"ם העמיד את משנה ו בבגד קרוע שזקוק לטלאי, ואז הטלאי הקטן גורר את כל הבגד לטומאת מדרס, ואילו הר"ש העמידה בבגד שלם שאינו זקוק לטלאי, ואז הטלאי אינו גורר את כל הבגד לטומאה. אכן, במשנה ז פירש הר"ש: "טלאה בבגד - בגד שהיה קרע באמצעו וטלאה שם", שכן באופן זה הטלאי גורר את כל הבגד למדרס.

החזו"א (כלים סי' לג סק"ח) העיר על קושי נוסף בשיטת הר"ש: אם הבגד טמא רק מחמת מגעו במטלית, מדוע הוא מטמא שניים ופוסל אחד ככלי המחובר למדרס? הרי לאחר התפירה זהו מגע בית הסתרים!

סיכום ומסקנות

בתורה נאמר דין טומאה בחיבורין לגבי אדם הנוגע בחלק מאבות הטומאות, שבשעת חיבורו להם הוא מטמא כלים במגעו. שיטת הר"ש, על פי התוספתא בנוסחה שלפנינו, שדין זה נוהג גם בכלים הנוגעים באבות הטומאות הללו, אך לעניין אוכלין בלבד, דהיינו שאם בשעת חיבור הכלים לטומאה נגעו באוכל הוא נעשה ראשון לטומאה. ושיטת הרמב"ם שבכלים לא נאמר דין טומאה בחיבורין כלל, אף לא לאוכלין. יש אומרים שגרס בתוספתא אחרת, או שדחאה מהלכתא.

במשניות בזבים מבואר בפשטות שאין טומאה בחיבורין לכלים, והר"ש נדחק לפרש שזהו דין דרבנן שלא הוזכר במשנה. בשתי משניות בכלים הר"ש פירש על פי דרכו שהן עוסקות בטומאה בחיבורין של כלים, ואילו הרמב"ם פירשן באופן אחר, ולפיו משמע גם ממשניות אלו שאין טומאת חיבורין בכלים. פירוש הר"ש למשניות אלו מעורר קשיים שונים, ופשטן נוטה לענ"ד לשיטת הרמב"ם.

הרא"ש נקט בשיטת הר"ש²⁰, אולם אחרונים רבים צידדו בשיטת הרמב"ם, או הכריעו כמותה באופן החלטי: תוס' יו"ט²¹, משנה למלך²², הגר"א (זבים פ"ה מ"י), מרכה"מ²³, וסד"ט (כלים קפט,א). לאור כל הנ"ל נלע"ד שהעיקר להלכה כדעת הרמב"ם.

אולם ברא"ש משמע לענ"ד כדעת המל"מ. הרא"ש פירש גם הוא שמשנה זו עוסקת בבגד שיש בו נקב (וביאר לפ"ז את ההבחנה בסיפא של המשנה בין חיבור מלמעלה לבין חיבור מלמטה, שזה מכסה את הנקב וזה לא), אולם מכך שהרא"ש לא טרח לפרש זאת כבר בתחילת המשנה, שהיא עוסקת בבגד קרוע וזהו מקור דינה המיוחד, משמע שסבר שגם המשנה הקודמת עוסקת באופן זה ואעפ"כ אינו חיבור, כי מדובר בה בטלאי מרוח אחת, כדברי המל"מ.

בחרד"ג (אות ד) הסבר אחר ליחס בין המשניות אליבא דהר"ש, שמשנה זו עוסקת במטלית הטמאה טומאת מת ולא מדרס (ולא כרע"ב), ולדעתו במדרס לא די בחיבור שתי רוחות, עי"ש. לענ"ד זהו דוחק גדול בפירוש המשנה. הרי משנה זו עוסקת בשתי דוגמאות: מטלית על קופה, שמתאימה לטומאת מת, ומטלית על בגד, שמתאים גם למדרס. מדוע משנה זו בוחרת לעסוק דווקא בבגד, אם כוונתה לטומאת מת דווקא?

20 זבים פ"ה מ"י וכלים פכ"ח מ"ו, אך בפ"ט מ"ד פירש כרמב"ם, וצ"ע. והרע"ב בזבים שם כתב שאין חיבורין לכלים, ואילו במשניות בכלים כתב כר"ש.

21 זבים פ"ה מ"ה, וראה לעיל הערה 4.

22 טו"מ פ"ה ה"ג: "הן אמת דסברא זו דהר"ש היא מחודשת בעיני, דפשטא דמתניתין דזבים מוכח דליכא טומאת חיבורין לכלים, וכבר כתבתי... דהרמב"ם לא ס"ל האי דינא".

23 מטמאי מו"מ פ"ו ה"ג: "ואנכי הוואה דדין זה שכתב הר"ש אין לו שורש לא במשנה ולא בתורת הכהנים, ועיקר יסודו תוספתא הנ"ל והוא יסוד נופל...".